

De natuur snakt naar water

samen voor watersysteemherstel tegen verdroging

Natuurgebieden en ecosystemen die afhankelijk zijn van grondwater staan door verdroging zwaar onder druk. Er is te weinig water in de bodem, terwijl de behoefte aan water alsmaar stijgt. Verdroging is vooral een vraagstuk van waterverdeling. Ondanks dat er genoeg neerslag valt, is het moeilijk om dit in de bodem vast te houden. De kostbare neerslag die er valt wordt grotendeels afgevoerd om andere functies mogelijk te maken. Denk aan onder meer landbouw, verstedelijking, beregening en het onttrekken van drinkwater. Ook de klimaatverandering, die ons extreem droge zomers brengt, draagt bij aan de problematiek. Dit komt immers bovenop de structurele problemen, zoals langdurige verdroging en stikstofoverdosis. Hoe vaker en langer droogte zal optreden, des te problematischer wordt het voor de natuur om op lange termijn nog te herstellen. Het staat als een paal boven water dat we nu moeten handelen om het tij nog te keren.

Wij verzoeken de provincie, waterschappen en gemeenten versneld aan de slag te gaan met het oppakken van een concrete én structurele ruimtelijke verdrogingsaanpak waarbij kansen mét natuur worden benut! Daar werken we graag aan mee. Sterker nog, we hebben al een aantal gebieden waar we samen met u nu aan de slag kunnen.

Samen voor duurzame oplossingen

Als natuur- en belangenorganisaties ervaren we het verdrogingsprobleem aan den lijve in onze natuurgebieden en de groene landschappen die wij beheren en koesteren. We werken aan dit probleem door natuur met elkaar te verbinden en in de natuurgebieden het waterpeil te verbeteren en te optimaliseren.

Dit kunnen wij niet alleen. Water houdt zich niet aan de grenzen van natuurgebieden. Om effectief droogte te bestrijden is herstel van het gehele watersysteem nodig. Dat moeten we samen doen, met provincie, waterschappen, gemeenten, drinkwaterbedrijven, bewoners en (landbouw)bedrijven.

Voor échte oplossingen is ander waterbeleid nodig. Er zijn fundamentele keuzes en doelgerichte maatregelen nodig voor een duurzame inrichting van het watersysteem. In onze gebieden liggen oplossingen voorhanden en we bieden graag onze expertise en ervaring aan bij het maken van de juiste keuzes.

Hoopgevend en inspiratie

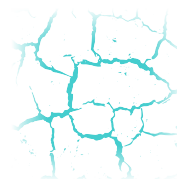
De afgelopen jaren is door de provincie, waterschappen en andere partijen hard gewerkt aan droogte-bestrijding, onder andere via de TOP-lijst verdroging. Uit evaluatie van de verdrogingsaanpak van de provincie Utrecht is gebleken dat de waterhuishouding in een aantal gebieden is verbeterd. Daarnaast is herstel van een natuurlijk watersysteem onderdeel van het bodem- en waterplan dat in mei 2021 is vastgesteld. Dit alles stelt ons hoopvol maar we zijn er nog niet. De volgende stap is de transitie naar de uitvoering van dit plan. De zomer staat voor deur en droogte zal ongetwijfeld parten spelen. Laten we snel handelen met maatregelen die u hopelijk inspireren. Tijdens onze masterclass en het bezoek aan een van onze gebieden lichten we de oplossingen graag toe.

De gevolgen van verdroging laat diepe sporen na in de natuur:

Bossen verzwakken: droogte en de combinatie met andere factoren zoals boomziektes en stikstofneerslag zorgt voor boomsterfte van jonge loofbomen, fijnspar en beuk.

Langdurige verdroging van hoog- en laagveengebieden, vennen en beekdalen.

Waterinlaat is van onvoldoende kwaliteit tijdens droogte op laagveen en klei: verdrogen van zeldzame habitats zoals trilvenen en veenrietmoslanden.

(Onder)waterleven staat onder druk: verschillende watergebonden soorten zoals vissen en amfibieën dreigen uit gebieden te verdwijnen.

De heide wordt deels vergrast en is minder divers: dit heeft effect op vlinderpopulaties die van heide leven.

Droogte tijdens het broedseizoen in weide- en moerasgebieden is van invloed op de kuikens: weinig voedsel (insecten) en meer predatie.

De kern van onze aanpak:

1

Herstel van het natuurlijk watersysteem met meer water voor de natuur

2

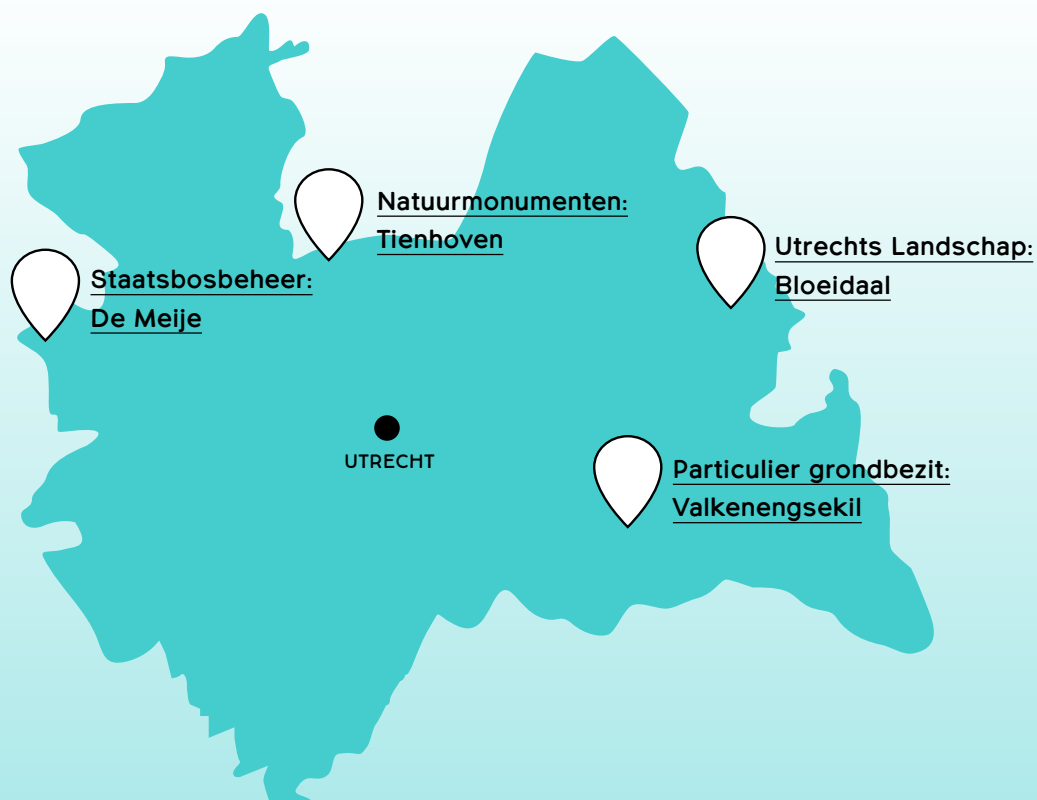
Een klimaatrobuuste grondwaterstand met hogere grondwaterstanden en waarbij functie het peil volgt

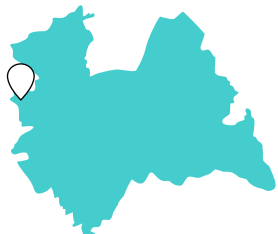
3

Gebiedsaanpak en 'nature based solutions', waarbij gebieden worden ingericht als natuurlijke klimaatbuffers waar water de ruimte krijgt, met bufferzones waar ook aan andere functies ruimte wordt geboden.

MASTERCLASSES:

Deze vier gebieden, lichten we uit tijdens onze masterclass. Klik voor meer informatie op de kaart. Maak uw keuze en onze expert heet u ter plekke welkom.

Schraallanden langs de Meije

een zeldzaam gebied langs de Meije (68 ha), op de grens van de provincie Utrecht en Zuid-Holland in de gemeente Woerden

Expert
Rutger Zeijpveld,
ecoloog

Wat maakt deze plek bijzonder, wat is er uniek?

“De Schraallanden langs de Meije maken deel uit van het Natura 2000- gebied Nieuwkoopse Plassen en de Haeck. Het is een van de weinige grote stukken schraalgrasland van West-Nederland, een overblijfsel van eeuwenoud agrarisch gebruik. Je vindt er blauwgraslanden, veenmosrietlanden en trilvenen.”

Wat is er aan de hand?

“In het reservaat ligt 13 ha blauwgrasland. Van dit vegetatietype is nog maar heel weinig bewaard gebleven in Nederland. Door verdroging en verzuring neemt het blauwgrasland af in oppervlakte en kwaliteit.”

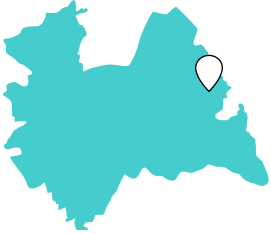
Wat is de oplossing?

“De oplossing is tweeledig: door water vast te houden in het gebied eromheen (bufferzone), daarmee blijft ook het grondwater in de Meije op peil. En, het realiseren van een nieuwe aanvoerroute van gebufferd water uit de Nieuwkoopse Plassen. Bijkomend voordeel is dat er in de winterperiode plasdras verwezenlijkt kan worden. Dit voorkomt verdroging en verzuring.”

Wat is het lonkende perspectief, hoe kan de toekomst eruit zien?

“Een klimaatbestendige buffer voor een stabiel ecosysteem dat in samenhang met de Nieuwkoopse Plassen functioneert. En, met een groter oppervlakte van goede kwaliteit blauwgrasland en alle planten en insecten die daarbij horen. In de directe omgeving van het gebied worden combinaties gezocht met natuurinclusieve landbouw.”

MASTERCLASS

Bloeidaal

een bijzonder natuurgebied ten oosten van Amersfoort en ten noorden van Leusden (26 hectare)

Expert
Martijn Bergen,
regiobeheerder

Wat maakt deze plek bijzonder, wat is er uniek?

“Bloeidaal is ontwikkeld om wateroverlast in Amersfoort te voorkomen en tegelijk natuur te ontwikkelen, en voor de recreant om van te genieten. Een deel van de bovenste, bemeste laag van de bodem is verwijderd en het peil is verhoogd, met als doel de ontwikkeling van blauwgraslanden. Er is een gevarieerd gebied ontstaan, met bosjes, natte en droge graslanden, poelen en beken en het is gelukt om blauwgrasland te ontwikkelen met soorten als orchideeën, Spaanse ruiter, blauwe knoop, vetblad etc.”

Wat is het probleem, de urgentie?

“Het grondwaterpeil is te diep waardoor we zeldzame soorten die we juist met slimme inrichtingsprincipes en zorgvuldig natuurbeheer op deze plek hebben teruggewonnen alsnog dreigen te verliezen. Dat het grondwaterpeil te diep is komt mede door snelle afwatering en waterbeheer in de omgeving.”

Wat is de oplossing?

“Voor Bloeidaal ligt de oplossing in de omgeving: door aangepast, natuurlijk waterbeheer en natuurontwikkeling. Door bijvoorbeeld beekdalen te herstellen en beken de ruimte te geven. In de beekdalen kunnen broekbos en soortenrijke blauwgraslanden ontstaan. Natuurlijke beekdalen werken als een spons: water wordt veel beter vastgehouden en minder snel afgevoerd. Wat ook gunstig is voor de grondwaterstand in de omgeving.”

Wat is het lonkende perspectief, hoe kan de toekomst eruit zien?

“De toekomst zou eruit kunnen zien zoals we die eerder bedacht hebben en zoals we die hier ook succesvol hadden gecreëerd: goed ontwikkeld, soortenrijk blauwgrasland. En we zien volop kansen om ook op andere locaties in de regio hetzelfde te want we hebben met Bloeidaal/Schammer gezien dat er potenties zijn voor natuurherstel van dit bijzondere grasland. Daarvoor is het nodig dat het waterbeheer dan wordt afgestemd op de natuurlijke situatie.”

Valkenengse kil

een uniek historisch gebied tussen de Heijgraaf en de Grift ten noorden en oosten van de kern Maarsbergen

Expert Maarten
van de Wetering,
Beleidsadviseur

Wat maakt deze plek bijzonder?

“Door de bijzondere geologie en aardkundige waarden in het gebied en de daaraan verbonden hydrologie, heeft het gebied rond Maarsbergen altijd een hoge natuurwaarde gekend. Diverse professionele en amateur botanici kwamen naar dit gebied vanwege de bijzondere flora. Het nat schraalland van landgoed Anderstein, dat in deze strook ligt, is een van de botanisch rijkste gebieden van de provincie. Ook de natte en vochtige schraallanden van het Kombos kennen een hoge natuurkwaliteit.”

Wat is het probleem?

“Overheidsorganen en bedrijven begrijpen en onderkennen het watersysteem van dit gebied te weinig. Dit gebied is van wezenlijk belang voor komende generaties bewoners. Als dit buffergebied aan de voet van de Heuvelrug wordt opgegeven, betekent dit niet alleen een grote aderlating ter plekke, maar zal ook de natuur op de noordflank van de Heuvelrug hierdoor ernstig worden aangetast.”

Wat is de oplossing?

“Belangrijk is om het watersysteem van dit gebied helder in beeld te brengen. Dit moet op een manier dat het helder en inzichtelijk is voor overheidsorganen en bedrijven. Tevens is het belangrijk om vooral de kansen, de mogelijke oplossingen en maatregelen daarbij aan te geven. Alleen op deze manier kunnen concrete handelingsperspectieven opgenomen worden in beleidsdocumenten en projecten.”

Wat is het lonkende perspectief, hoe kan de toekomst eruit zien?

“Door te investeren in het water en de natuur aan de voet van de Utrechtse Heuvelrug bij Maarsbergen zal er een uniek natuurgebied ontstaan dat tevens de bestaande natuur op de flanken van de Heuvelrug zal stutten.”

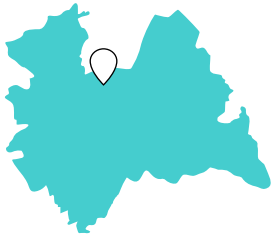
De Valkenengse Kil zal als buffergebied meerdere belangrijke maatschappelijke functies vervullen:

- het voorzien in een grotere water-voorraad van hoge kwaliteit;

- hoge natuur en biodiversiteit vanwege de gradiënten en de bijzondere hydrologische situatie;
- het voorzien in een prachtig gebied voor rustige recreatie;

- de uitbreiding van boslocaties en het tegengaan van klimaat-effecten en de stikstofproblematiek (door vastlegging van CO₂ en goed bodemgebruik).

Tienhovense plassen

een uniek veengebied, een paradijs voor vogels en een oase van rust tussen Utrecht en het Gooi

Expert Nynke van der Ploeg, boswachter ecologie

Wat maakt deze plek bijzonder?

“De Tienhovense plassen liggen aan de voet van de Utrechtse Heuvelrug. Een oase van rust en ruimte in de drukke randstad. In dit veengebied zorgt het schone water voor zeldzame planten en dieren. Wilde orchideeën, lepelaars en purperreigers krijgen hier alle ruimte om te leven. Het natuurgebied is ontstaan door turfwinning door de mens, vanwege deze bijzondere ontstaansgeschiedenis en de natuurlijke omstandigheden is dit een uniek gebied.”

Wat is er aan de hand?

“De neerslag infiltreert op de hogere zandgronden tot grote diepte in de bodem en kwelt op in de lager gelegen delen van de Vechtplassen, zoals bij Tienhoven. De aanwezigheid van deze kwel is de ‘ecologische motor’ in het gebied de Oostelijke Binnenvlakte van Tienhoven, maar ook in de Westbroekse zodden en de Molenpolder. Veel van de bijzondere planten in het gebied zijn afhankelijk van het kwelwater, zoals bijvoorbeeld de trilvenen. Een groot deel van de kwel wordt nu afgevangen door de diepe polder in de

Bethune, wordt opgepompt voor drinkwater, wordt afgevoerd voor ontwatering van landbouwgrond en stedelijk gebied, of kan überhaupt niet infiltreren doordat het valt op verhard oppervlak en snel wegspoelt. Hierdoor is de hoeveelheid kwel voor de natuur sterk afgenomen, de ecologische motor komt tot stilstand.”

Wat is de oplossing?

In de Oostelijke Binnenvlakte van Tienhoven is inmiddels een flexibel peil ingesteld, waardoor de natuur lijkt te herstellen. Verdroging blijft echter een probleem, nader onderzoek en aanvullende maatregelen zijn nodig.

Wat is het lonkende perspectief, hoe kan de toekomst eruit zien?

“Met terugkeer van de kwel komt de ecologische motor weer op gang. De waterkwaliteit verbetert en daardoor kunnen de trilvenen weer herstellen, bijzonder blauwgrasland neemt toe en er gaat weer schorpioenmos groeien. Ook veel vogels zullen gaan profiteren, zoals bijvoorbeeld de roerdomp.”

